

Aftenposten

AVISEN FOR OSLO-REGIONEN

Aftenposten Fredag 26. september Aftenutgave. Fredag 26. september 1986. Uke 39.

Bitre minner gjenoppleves på Elverum

NILS MORTEN
UDGAARD

Elverum Folkehøyskole er stedet der de mest vidtrekkende politiske beslutninger ble truffet i det moderate Norges korte historie som selvstendig stat. Her ga Stortinget sin berømte Elverumsfullmakt om kvelden den 9. april — og gav politisk fullmakt til regjeringen for de lange dager som fulgte — og der avviste Kong Haakon den 10. april et fornyet krav fra Hitler og hans sendemann om å oppgi motstanden mot den tyske invasjon og utnevne en regjering Quisling.

For å forsterke truselvirkningen kretset tyske fly over Elverum, mens den tyske minister i Oslo, Curt Bräuer, møtte Kongen og utenriksminister Halvdan Koht. Allerede natten til 9. april hadde regjeringen gitt minister

Bräuer og hans «Fører» et norsk nei til underkastelse. Deretter fulgte nesten to døgn med kamper, forvirring, evakuering, tvilrådighet og voksende forbitrelse — før et nytt og definitivt «nei» den 10. april. Elverum Folkehøyskole var sentrum for disse dagers dramatiske møter og politiske avklaringer.

Efter å ha forlatt først Oslo og så Hamar — ikke langt foran fremstutte tyske avdelinger, møttes Stortinget om kvelden 9. april i gymnastikk salen på folkehøyskolen. Storingspresident C.J. Hambro ledet møtet myndig — med bruk av Grunnloven, slik den var trykket i hans eksemplar av Halvorsen og Larsons Lommealmanakk.

«Presidenten foreslår,» sa han, og fikk vedtatt Elverumsfullmakten. «Stortinget bemyndiger regjeringen til inntil det tidspunkt kommer da regjeringen og Stortingets presidentskap etter konferanse innkaller Stortinget til neste møte å ivareta rikets interesser og treffe de avgjø-

relser og beføyelser på Stortingets og regjeringens vegne som må ansees for påkrevet av hensyn til landets sikkerhet og fremtid.»

Minister Bräuer bad på instruks fra Berlin om et nytt møte, og ble mottatt av Kongen på folkehøyskolen om ettermiddagen den 10. april. Kongen sa nei til et møte under fire øyne; han insisterte på at han som en konstitusjonell monark skulle ha sin utenriksminister tilstede. Bräuer fremholdt at det var Førerens befaling at Norge måtte få en ny regjering, ledet av Quisling, og måtte innstille kampen. Kongen avviste kravene på stedet, men tilføyet at han måtte konferere med sin regjering, før et endelig svar kunne gis. På et beveget møte i statsråd i Nybergsgaard sa Kongen at han heller ville tre tilbake enn å utnevne Quisling til statsminister. «Jeg kan ikke gå med på de tyske krav, Det ville stride mot alt det som jeg har oppfattet som min plikt som Norges konge siden jeg kom til landet for snart

35 år siden... Den stilling har jeg tatt etter harde kamper og etter å ha prøvet meg selv.»

Kongens tale «ble gjentatte ganger avbrutt av gråt... det gjorde et sterkt inntrykk på oss alle sammen», skrev kirkeminister Nils Hjeltnet i sine memoarer.

Fra Eidsvoll — på vei tilbake til Oslo — telefonerte Bräuer til Koht og mottok det definitive norske «nei». Han spurte om det betydde at motstanden skulle fortsette. Kohts svar: «Ja, til det aller ytterste.»

På tysk side var det stadig om hvorvidt det var faktisk klokt å satse på Quisling. Bräuer frarådet dette, og fikk støtte av statssekretæren i sitt utenriksdepartement, Ernst von Weizsäcker. Men Hitler krevet en nazileder for nordmennene. Han avsatte Bräuer etter få dager og sendte ham til fronten. Etter ni år i sovjetisk krigsfangenskap kom den 65-årige tidligere minister i Oslo hjem til Tyskland i 1954.